

SAKRAMENAT POMIRENJA DANAS

Živan BEZIĆ

Pod ovim naslovom ne mislimo obrađivati čitavu današnju penitencijalnu problematiku, već samo svratiti pažnju na novi obred sakramenta pokore, što ga je objelodanila Kongregacija za bogoslužje dne 7. II. 1974. pod nazivom »Ordo Paenitentiae«.¹ Taj obred je sv. Otac potvrdio već 2. prosinca 1973, te stoga dekret odobrenja nosi posljednji datum.²

Novi Obrednik (služit ćemo se kraticom NO) je posljednja karika u nizu reforma kršćanskih sakramenata, što ju je bio inagurirao II vatikanski sabor. Svi ostali sakramenti su već obnovljeni, a pokora je došla posljednja na red, što ukazuje na poteškoće koje su bile vezane uz obnovu ovog sakramenta.

Rad na obnovi pokore započeo je još 1966. g. kad je u krilu Savjeta za liturgijsku obnovu bila formirana prva grupa stručnjaka za reformu pokore. Ona se je sastojala od 9 članova na čelu s o. J. Lecuyer. Tajnikom joj je bio Holanđanin F. Hegger, a poslije Austrijanac F. Nikolasch. Grupa je proučila povijest penitencijalnog obreda, izradila načela obnove i preporučila 3 oblika pokore. Poslije nego što je cijeli Savjet stvar proučio, predao je svoj prijedlog na uvid Kongregaciji vjere. Zatim je g. 1972. imenovana nova grupa stručnjaka od 7 članova na čelu s mgrom P. Journal (Pariz), koja je imala sastaviti definitivni obrednik. Kroz to vrijeme se je novi obred pokore nastojao provjeriti kroz praksu u raznim crkvenim ambijentima. Nakon mnogih vijećanja i prerada napokon je konačni tekst bio 2. prosinca 1973. predložen papi na odobrenje.

Latinski original obreda pokore stupa odmah na snagu, dok je prijevod na narodne jezike povjeren odnosnim Biskupskim konferencijama koje će, po odobrenju prijevoda sa strane Kongregacije bogoslužja, odrediti datum stupanja na snagu za svoje teritorije.

SAKRAMENAT POMIRENJA DANAS

Kad je Koncil naredio reformu svih sakramenata, pa tako i ovoga, imao je na umu novo vrijeme i nove duševne potrebe suvremenog čovjeka. Međutim, Sabor time nije mislio da treba bitno mijenjati katoličku nauku o

¹ Cijeli obred s pripadnim dokumentima je tiskan u posebnoj knjizi: Ordo Paenitentiae. Editio typica. Typis polyglottis Vaticanis 1974. Ima 120 stranica.

² Kao kuriozitet: Kako u to vrijeme Zbor za bogoslužje nije imao svoga prefekta, dekret je (prvi put u crkvenoj praksi) potpisao vatikanski državni tajnik kard. Villot. Dosada državni tajnici nisu nikada potpisivali liturgijske dekrete!

grijehu i pokori. NO je slijedio naučavanje Sabora, a svoje teološke kriterije za obnovu iznio je opširno u uvodu Obreda (tzv. Praenotanda), koji ima više pastoralni nego dogmatski ili juridički značaj. NO ne dira u bitne strukture sakramenta pomirenja. On se oslanja na tradicionalnu nauku Crkve, izraženu osobito na Tridentinskom saboru.

Svećenik je jedini djelitelj sakramenta pokore i vezuje ga stroga ispovjedna tajna. Grješnik treba pomirenje s Bogom i Crkvom kroz posebni sakrament, od Krista ustanovljen, i to putem priznanja svojih teških grijeha (NO 75).³ Dakle, obaveza ispovijedanja teških grijeha, a preporuka priznanja malenih, ostaju kao i do sada. Makar se novi dokumenat ne služi skolastičkim terminima materije, kvazimaterije i forme, ističe da, kao »partes sacramenti« (NO 6), ostaju stari sakramentalni čini: kajanje, ispovijed, pokora i odriješnje. Odriješnje je, kao i u pradavna doba, definitivni znak oprostjenja i pomirenja, kojemu imaju prethoditi kajanje (s odlukom), priznanje grijeha i pripravnost na pokoru (kažemo »pripravnost« na pokoru, jer ona faktično može biti izvršena i poslije odriješnja, no kao duševno stanje penitenta mora nastupiti prije absolucije).

NO nije uopće stavio u pitanje dogmatsko opravdanje ispovijedanja grijeha, te njegovu golemu milosnu, pedagošku i asketsku vrijednost. To je, bez sumnje, dobro učinio. Ali mislim da je teološki propust što nije spomenuo staru kršćansku istinu, da Bog oprašta grijeha svakome tko se za njih savršeno pokaje. Tom se činjenicom grješnik može okoristiti u kritičkim časovima života, a da time nije stavljen u pitanje »votum sacramenti«, odnosno sam sakrament kao redoviti put pomirenja s Bogom.

Premda je NO naglasio stare kršćanske pokorničke vrijednosti, ipak nam je otvorio i nove teološke vidike na ovaj prastari sakrament.

Majstorski je uklopio pokoru u povijest ljudskog spasenja, koja je kulminirala u Kristu (NO 1). Povezao ju je sa sakramentima krsta i euharistijske žrtve. Pokora je u prvom redu pomirenje s Bogom, »otajstvo milosrđa« Očeva, pa se stoga na početku, tokom i na kraju ispovijedi neprestano daje hvala i slava milosrđu Presvete Trojice.

Kako je sakrament pomirenja zapravo sastavni dio Božjeg plana i djela za naše spasenje, najbolje pokazuje nova formula odriješnja. Zapravo, bitni dio stare forme ostao je isti: »Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti« (samo je ispala prva riječ stare formule »deinde«, a mjesto nje stoji »et«). No ona 4 ostala obrasca, od kojih su se prva 3 izgovarala prije odriješnja, a četvrti poslije, sada otpadaju, a mjesto njih je propisan jedan jedini obrazac koji glasi:

Deus, pater misericordiarum,
qui per mortem et resurrectionem Filii sui
mundum sibi reconciliavit
et Spiritum Sanctum effudit in remissionem peccatorum,
per ministerium Ecclesiae
indulgentiam tibi tribuat et pacem.
Et ego te absolvo

³ Zanimljivo: NO ne govori nikada o »smrtnom« grijehu, već samo o teškom. Time nije htio zanijekati opasnost teškoga grijeha, nego samo upozoriti da ne operiramo previše s izrazom »smrtni«.

(Bog, otac milosrđa, koji je smrću i uskrsnućem Sina svoga pomirio sa sobom svijet te izlio Duha Svetoga na oprostjenje grijeha, posredstvom Crkve dao ti oprostjenje i mir).⁴

Čitava je formula odriješenja tako očito soteriološka, trinitarna i eklezijalna, da je suvišno na tome insistirati.

NO je dobro učinio što je sakramentu pokore oduzeo dosadašnju »privatnost« i jasno naglasio njegov eklezijalni značaj. Pošto je svaki grijeh ne samo osobno pomanjkanje naspram Bogu, već ujedno i socijalni defekt u odnosu na čitavu ljudsku i vjerničku zajednicu, postizanje oprostjenja ne može biti samo privatna stvar grješnikova. Bog mu udjeljuje oprostjenje posredstvom svoje Crkve (per ministerium Ecclesiae, kako veli NO) i prihvaća pomirenje za ljubav svoga Sina i njegova otajstvenog tijela. Pomirenje s Ocem i braćom ide kroz majku Crkvu.

Stoga NO nanovo aktualizira jedno od najstarijih imena sakramenta pokore i stalno ga zove »sakramenat pomirenja«. On je naime samo aplikacija onog radikalnog izmirenja što se zbilo na drvu križa i o kojemu govori Apostol: »Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Christo reconcilians mundum sibi« (II Cor 5,18—20). Sacramentarium Gelasianum ima za ovaj sakramenat ime »reconciliatio poenitentis« i »sacramentum reconciliationis«. Pontificale Curiae Romanae iz XIII. st. izlaže molitve odriješenja pod naslovom »Ordo ad reconciliandum poenitentem«. Stoga i naš NO, premda je u glavnom naslovu ostavio staro ime Ordo Paenitentiae, u podnaslovima i tekstu redovito upotrebljava novi naziv »sakramenat pomirenja«.

Novi rječnik Obrednika i novo ime sakramenta jako nas vesele, jer donose dah svježine u pradavne obrede naše vjere i ujedno ističu neke zanemarene aspekte penitencijalne teologije. Na poseban način je zgodno da je to ime obnovljeno upravo na početku jubilarne godine pomirenja. Ipak sada ne bi bilo pametno da se napuste stari lijepi nazivi za ovaj sakramenat (čemu rado naginju oni koji znadu misliti samo u ekstremima). Termini »pokora« i »ispovijed«, kojima smo se do sada redovito služili, imaju i nadalje svoju vrijednost i opravdanje, pa neka ostanu uz novo ime i nemojmo ih proskribirati iz kršćanskog rječnika.

U svojoj reformi sakramentalnog rituala Crkva je kod svih sakramenata unijela riječ Božju kao integralni dio obreda. Stoga je to trebalo učiniti i kod sakramenta pomirenja. Pomirenje se napokon očituje pomoću riječi, a i zaslužila nam ga je Utjelovljena Riječ. Stoga ni ovaj sakramenat nije smio ostati lišen svetopisamskog blaga, kao što je to do sada bio slučaj. Otsada NO sve oblike vršenja pokore bogato prožima biblijskim tekstovima. Preporučio je čitanje biblije čak i u obavljanju individualne ispovijedi. Doduše, obrednik veli da je čitanje biblije »ad libitum« i da svećenik »pro opportunitate legit vel memoriter recitat aliquem textum sacrae Scripturae« (NO 43), ali očita je nakana Crkve da riječ Božja bude zaista neizostavni elemenat svakoga liturgijskog čina.

⁴ Formula odriješenja od cenzura i nepravilnosti sada se može izreći poslije ispovijedi ili uopće izvan sakramenta (Ordo Paenitentiae, Appendix 1).

Napokon nas je NO obradovao još jednom starom novošću: on inzistira na znakovitosti obreda pomirenja. Tako npr. propisuje da svećenik prije odriješenja pozove pokornika »ad contritionem suam manifestandam« (NO 45), što ovaj čini posebnom molitvom za odriješenje ili već klasičnim »djelom skrušenja«. Tako isto, ako se radi o kolektivnom odriješenju, vjernici su dužni nekim vanjskim znakom očitovati svoje kajanje i želju za pomirenjem. Kod samog pak odriješenja ispovjednik pruža obe ruke nad glavom penitenta (NO 46), ali može, ako mu je tako zgodnije, ispružiti i samo desnu ruku.

VANJSKI OBLICI SAKRAMENTA POKORE

NO određuje tri temeljna oblika vršenja sakramenta pomirenja. Prvi je individualna ispovijed, drugi je zajedničko pokorničko bogoslužje s individualnom ispovjedu i odriješenjem, a treći je zajednička ispovijed i odriješenje.

Kako vidimo, prvi i treći oblik ne predstavljaju ništa nova, dočim drugi oblik kanonizira praksu koja je nedavno uvedena svuda po katoličkom svijetu.

1. *Pojedinačna ispovijed (Ordo ad reconciliandos singulos paenitentes).*

Na ispovijed se pokornik i pokorničar pripremaju molitvom, a pokornik posebno ispitom savjesti: »vitam suam comparet cum exemplo et mandatis Christi« (NO 15).

Glede mjesta ispovijedanja Obrednik jednostavno kaže da je ono određeno crkvenim pravom, dakle Codexom (NO 12). To znači da ispovjedaonica ostaje kao redovito mjesto ispovijedanja ženskih. Međutim, malo kasnije isti Obrednik dodaje da pogodno mjesto pobliže određuju Biskupske konferencije za svoja područja (NO 38). Prema tome Biskupske konferencije mogu osim ispovjedaonice naznačiti i druga prikladna mjesta za ispovijed vjernika, kao npr. sakristiju, vjeronaučnu dvoranu, župski dom ili neku upravu za tu svrhu određenu sobu. Bila bi velika pogreška kad bi se sada opredijelili samo za jedno jedincato mjesto ispovijedanja. Dokle god bude vjernika koji vole anonimnost kod ispovijedanja, neka im bude na raspolaganju stara ispovjedaonica, a pošto neki vjernici više vole otvoreni i prijateljski razgovor, neka im se omogući posebna prostorija bez rešetki.

Kako sam informiran iz Tajništva naše Biskupske konferencije, naši biskupi imaju namjeru dozvoliti ispovijedanje »na svakom mjestu pogodnom za vršenje obrednog čina«.⁵

Premda NO niti ne spominje kakvu razliku u pogledu ispovijedanja muškog i ženskog svijeta, po sebi se razumije da ne smijemo zaboraviti stara mudra načela i pravila iskusnih ispovjednika i pastoralista o ispovijedanju ženskih osoba.

O položaju tijela za vrijeme ispovijedi NO ne govori ništa. Ako se ispovijed vrši u ispovjedaonici, naravno je da ispovjednik sjedi, a pokornik kleči ako može. Ako se ispovijed obavlja bez ispovjedaonice, najbolje bi bilo da ispovjednik dočeka pokornika stojeći, a onda oboje mogu sjesti. U času pitanja pokore i oproštenja te primanja odriješenja, trebalo bi da penitent

⁵ Pismo tajnika Bisk. konferencija Jugoslavije dra Vjekoslava Milovan upućeno piscu dne 10. VI 1974.

klekne ili se duboko nakloni, dok bi ispovjednik mogao sjediti ili stajati na nogama (što je zgodnije kad se polažu obe ruke).

Svećenik dočekuje pokornika bratskom ljubavlju i ljubaznim pozdravom (NO 16). Pokornik se prekriži i predstavi ispovjedniku obzirom na vrijeme kad se je posljednji put ispovijedio, je li se dobro ispovjedio, koji mu je stalež i posebne duhovne teškoće. Svećenik potiče vjernika na pouzdanje u milosrđe Božje (za što Obrednik pruža nekoliko obrazaca).

Zatim se preporuča kratko čitanje sv. Pisma. Čitati može ili svećenik ili sam pokornik. Obrednik nam pruža obilje odlomaka koji su za to prikladni.

Ali tu nam odmah na usne izbija prigovor: odakle nam dovoljno vremena za čitanje ako čeka više penitenata? — Odgovor je višestruk: 1) to čitanje neka bude kratko, 2) svećenik može mjesto doslovnog čitanja svojim riječima prepričati biblijski događaj, 3) ako čeka više vjernika, može se svima zajedno prije ispovijedi pročitati sv. tekst, 4) moglo bi se preporučiti da svaki pokornik prije dolaska na ispovijed sam pročita nešto iz sv. Pisma.

Poslije biblijskog štiva penitent moli Confiteor i sam se optužuje za svoje grijehе. Ispovjednik — kao i do sada — sluša, pita, disponira, savjetuje, poučava i opominje grješnika. Zadaje mu odgojnu i spasonosnu pokoru, više u obliku djela askeze i milosrđa nego samih verbalnih molitava.

U stare novine NO-ka spada i to da osada pokornik mora vanjskim načinom izraziti svoje kajanje. Mi smo to i do sada prakticirali kad smo tražili da penitent moli »djelo kajanja«, ali mu nismo ostavljali dovoljno vremena ni da ga izgovori. Unaprijed treba pustiti penitentu da, prije nego dobije odriješene, skrušeno izmoli čitavu formulu kajanja ili jednu od molitava koje predlaže NO, a koje su izvađene iz sv. Pisma i krasne su. U toj točki nas čeka dosta posla oko ispovjednog odgajanja vjernika. Ovdje napominjem kako bi bilo dobro da se sastave čim prije posebni molitvenici za puk i u njima iznese način ispovijedi kao i novi lijepi tekstovi.

Za vrijeme odriješena pokornik kleči ili je duboko prignut, a svećenik stojeći ili sjedeći pruža obe ruke nad glavom penitenta (ili samo desnu, što je lošija alternativa). Dok izgovara posljednje riječi formule čini nad pokornikom znak sv. križa, a ovaj na kraju dodaje svećenikovu odriješenu svoju riječ »Amen« (i to je novost o kojoj treba poučiti vjernike).

Na samom kraju sakramenta pomirenja pokornik svetopisamskim riječima zahvaljuje i daje slavu Bogu (i tu nam je novo područje za pouku vjernika), a svećenik ga otpušta kršćanskim pozdravom.

NO predviđa i jedan »ritus brevior« za urgentne slučajeve (NO 21). Tad se po pastoralnoj razboritosti mogu izostaviti neki dijelovi sakramentalnog obreda, ali se nikada ne smiju propustiti: ispovijed grijehа, kajanje, pokora i odriješene. Jedino u smrtnoj pogibelji dostaju samo riječi odriješena »Ego te absolvo...«

2. *Zajedničko pokorničko bogoslužje s pojedinačnom ispovjedu i odriješanjem (Ordo ad reconciliandos plures paenitentes cum confessione et absolute singulari).*

Ovaj oblik sakramenta pomirenja je predviđen za prigode kad ima dosta kandidata za ispovijed, što je redoviti slučaj o blagdanima, proslavama, ho-

dočasćima, proštenjima, uskrsnim i božićnim ispovijedima. On ima ne samo praktičnu korist zbog bolje pripreve na ispovijed, već i svoje veliko teološko opravdanje, jer doprinosi crkvenoj svijesti vjernika. Pretpostavljam da nam je to već svima dobro poznata stvar.

NO na više mjesta (uvodni dekret, toč. 13, 36, 37, 40 dodatak 2) i uporno stavlja svećenicima na srce propagiranje i obavljanje pokorničkog bogoslužja. To isto je nedavno učinila i Talijanska biskupska konferencija.⁶

Napominjem da je s ovim obrednikom pokorničko bogoslužje, koje završava individualnom ispovijeđu, postalo sastavnim dijelom sakramentalnog čina, dakle pravom liturgijom. Ona pokornička bogoslužja koja ne završavaju sakramentalnim odriješenjem nisu ni sakramenat ni dio sakramenta, ali imaju veliku asketsku, odgojnu i pokorničku vrijednost. Moramo ih visoko vrednovati i često koristiti za izgradnju vjernika.

Evo kratke strukture pokorničkog bogoslužja:

Na okupu je veći broj vjernika koji se prikladnom pjesmom disponira za pokorničku atmosferu. Službujući svećenik pozdravlja sakupljene i daje im kratku pouku o svrsi i toku obreda. Poslije zajedničke molitve se čita jedno ili više odlomaka iz sv. Pisma, koji se, dakako, odnose na pokoru i sakramenat pomirenja. Ako je samo jedno čitanje, treba da to bude iz Evandjelja (NO 24). Čitanja se spacioniraju psalmima ili meditativnim mukom.

Iza čitanja dolazi svećenikova homilija koja svojim sadržajem odgovara pročitanoj Riječi i svrsi pokorničkog skupa. Slijedi ispit savjesti u šutnji ili putem kratkih pitanja, odnosno poticaja. Način ispitivanja savjesti može se mijenjati prema prigodi, potrebi i sastavu pokornika. Po dovršenom ispitu savjesti svi kleknu, ili barem prignute glave, recitiraju Confiteor ili neki slični obrazac. Zatim stojeći mole i pjevaju, a prije odlaska u ispovjedaonicu svi govore naglas Očenaš (što se ne smije nikada propustiti, NO 27).

Potom svi oni koji žele sakramentalno odriješenje odlaze na ispovjedno mjesto gdje ih čekaju ispovjednici, kojih mora biti čim veći broj. Svaki pokornik pojedinačno ispovijeda svoje grijeha i pojedinačno dobiva pokoru i odriješenje.

Premda o tome nema ništa u NO-ku, ja bih sa svoje strane svjetovao: 1) da se vjernici u crkvi međusobno izmire prije nego odu na ispovijed, 2) da se i prisutni svećenici, prije nego počnu ispovijedati vjernike, međusobno ispovjede, 3) da sam čin ispovjedanja bude čim kraći, tako da čitav obred ne traje više od 90 do 100 minuta.

Kako se tko ispovjedi, ostaje u crkvi i vrši svoju pokoru. Kad je ispovijedanje gotovo, službujući svećenik poziva cijeli skup da dadne hvalu Bogu, što se čini molitvom i pjesmom, himnima i psalmima (za što sve NO nudi zgodne tekstove). Na svršetku voditelj pokorničkog zbora blagoslovom otpušta vjernike.

Možda bi se opisanom obredu pokorničkog bogoslužja mogao staviti prigovor: zašto ono ne završava kolektivnim odriješenjem? Kad se već cijeli tok pomirenja s Bogom i Crkvom odvija zajednički, zašto na kraju mora završiti individualnim činom ispovijedi? F. Sottocornola, tajnik druge grupe stručnjaka koja je sastavila novi pokornički obred, odgovara da je sakra-

⁶ Osservatore Romano, 30. 3. 1974, str. 2.

menat pomirenja ne samo kolektivni već i osobni čin, te da u njemu ne smije doći na manje ni ovaj personalni elemenat. Uostalom, obadva elementa — društveni i osobni — zastupana su i u svim ostalim sakramentima.⁷ Svaki od nas mora pristupiti sakramentu pomirenja s osjećajem osobne odgovornosti za vlastita djela.

Zbog toga je razumljivo da kolektivno odriješeno bez individualne ispovijedi mora biti samo iznimna forma pokore.

3. Kolektivna ispovijed i odriješeno (*Ordo ad reconciliandos plures paenitentes cum confessione et absolute generali*).

Gornju misao NO ističe odmah čim spominje mogućnost kolektivnog odriješena i veli doslovce: »Pojedinačna i cjelovita ispovijed s odriješeno ostaju jedini redoviti način na koji se vjernici pomiruju s Bogom i Crkvom, osim ako od ovakve ispovijedi ne oslobađa fizička ili moralna nemogućnost« (NO 31).

NO usklađuje svoje odredbe s odlukom Kongregacije za vjeru od 16. VII. 1972. Po njoj je kolektivno odriješeno dozvoljeno i valjano samo u dva slučaja: 1) kad se veliki broj vjernika nađe istodobno u smrtnoj pogibelji a nije ih moguće ispovjediti, 2) kad se nađe na okupu mnoštvo pokornika a nema dovoljno ispovjednika. U ovom drugom slučaju moraju se ispuniti 3 uvjeta: a) da je zaista veliki broj vjernika na okupu, b) da nema dovoljno ispovjednika i c) da će vjernici za duže vrijeme ostati bez sakramenata. Sud o ispunjenju navedenih uvjeta donosi mjesni biskup. Naš Biskupski sabor je izjavio da u našim krajevima ne postoje spomenuti uvjeti.

Kad bi, osim navedenih slučajeva, neki župnik smatrao da je nastupila slična hitna situacija za davanje općeg odriješena, dužan je za to tražiti odobrenje ordinarija. Ako nije bilo vremena da se uputi molba za dozvolu, župnik mora čim prije naknadno o tome izvijestiti svog oblasnika (NO 32).

Razumije se da se i u slučajevima kolektivnog odriješena pokornici moraju barem generalnim načinom priznati grješnicima, kajati se, pitati oprosteno i dati zadovoljštinu ako ostanu živi (NO 33). I poslije generalnog odriješena vjernici ostaju pod obavezom da se čim prije pojedinačno ispovjedu za teške grijeha, barem u roku od godine dana (NO 34).

Što se tiče o b r e d a općenite ispovijedi, u normalnim prilikama je isti kao i kod pokorničkog bogoslužja (NO 35). Jedine posebnosti su ove: iza homilije, ili mjesto nje, svećenik napominje pokornicima dužnost pravilne duševne dispozicije i naknadnog pojedinačnog ispovjedanja grijeha, kako smo gore rekli. Zatim traži od njih jedan vanjski znak da žele odriješeno. To može biti klecanje ili priklon glave, kako su predvidjele naše Biskupske konferencije. Formula odriješena se izgovara u množini (NO 62).

Da ne smijemo lakomisleno davati kolektivna odriješena, upozoruje nas i sam historijski razvoj sakramenta pokore. Kako ističe Sottocornola, dok je u prvim vjekovima kršćanstva odriješeno stajalo na samom kraju sakramentalnog obreda, onda su vjernici cijenili i kajanje i priznanje i pokoru. Kad se je od X st. pokora prebacila iza odriješena, izgubila je mnogo na cijeni, a sakrament su vjernici prozvali »ispovjedu«. Ako bi se sada uvela

⁷ Notitiae. Sacra Congregatio pro cultu divino. No 90, feb. 1974, str. 74.

česta praksa kolektivnog odriješenja, možda bi još kajanje zadržalo svoju važnost, ali bi pokora i priznanje grijeha izgubili na svojoj vrijednosti.

Možda će opisani povjesni razvoj postati jasniji po slijedećem shematskom prikazu:

- Stari red: kajanje, ispovijed, p o k o r a , *odriješenje*. Sakramentat se zove »pokora«.
- Od XI st.: kajanje, i s p o v i j e d , *odriješenje*, pokora. Sakramentat se zove »ispovijed«.
- Opće odriješenje: k a j a n j e , *odriješenje*, pokora, ispovijed. Sakramentat se zove »pomirenje«.

Daljnji razvoj, kako se vidi, može ići samo u tom pravcu da se obezvrijedi i srž samoga sakramenta, tj. pokajanje.

BOGATSTVO NOVOG OBREDNIKA

Kao što je učinio kod svih ostalih sakramenata, Rim je i u obredu pomirenja ostavio službenicima na terenu određeno polje slobode za adaptaciju mjesnim prilikama i običajima.

Naravno, najveće ovlasti ima B i s k u p s k i s a b o r . On može odrediti pridržaj grijeha, pogodno mjesto za ispovijed i vanjski znak kojim se traži generalno odriješenje. Najvažniji mu je zadatak pobrinuti se za dobar prijevod originala Obrednika na narodni jezik. Pojedine tekstove i nebitne rubrike može prilagoditi domaćim okolnostima.

Mjesni b i s k u p bdije nad pravilnim dijeljenjem ovog i svih drugih sakramenata te propisuje liturgijsko odijelo u kojem se obavlja sakramentat pomirenja (NO 14). U zajednici s ostalim biskupima kraja pobliže precizira uvjete za davanje kolektivnog odriješenja (NO 39).

I s p o v j e d n i k , osobito župnik, ima se brinuti da se u njegovoj crkvi nekoliko puta godišnje obavljaju pokornička bogoslužja. U tim zgodama smije prilagoditi obred i tekstove u nebitnim djelovima, skratiti odnosno proširiti ih, izabrati čitanja i potražiti sebi laičke pomoćnike kod bogoslužja. Kako smo već rekli, u hitnim slučajevima, kad je nemoguć rekurs na biskupa, može i sam odlučiti o kolektivnom odriješenju množine pokornika, koju nije u stanju ispovjediti.

Župnici mogu biti zaista sretni što im se pruža toliki izbor penitencijalnih tekstova. Ovi se nalaze u IV glavi NO-a. Krasni su, i gotovo svi su uzeti doslovno ili po duhu iz sv. Pisma.

Osim službenog dijela, koji je obligatan kao pastoralna norma za čitavu Crkvu, NO ima i 3 dodatka (Appendices), od kojih dva posljednja imaju samo savjetnu ili primjernu vrijednost, jer nisu obavezni. U prvom dodatku nalazi se uputa i formula odriješenja cenzura i iregularnosti. Te formule nisu više vezane uz samo sakramentalno odriješenje.

U II dodatku nalazimo nekoliko modela kako se obavljaju pokornička bogoslužja bez sakramentalnog značaja. Kad nema prezbitera njih bi mogao voditi đakon, lektor, akolit ili neki dobro versirani laik. NO upozorava da

ih ne miješamo sa sakramentalnim pokorničkim bogoslužjima (Ap. II, 1). Obrednik nam pruža osam takvih modela kako za obične prilike, tako za adventsko i uskršno doba, te za posebne kategorije vjernika (djecu, mladež, bolesnike).

Treći dodatak sadrži dragocjeni uzorak ispita savjesti. Dragocjen je stoga što je biblijski fundiran i dotiče se problema našega suvremenog života. Socijalnim i crkvenim dužnostima vjernika pripalo je važno mjesto.

* *

Pred koje nas zadatke stavlja novi obred pomirenja?

- Prije svega dužni smo ga upoznati i proučiti,
- zatim ga prihvatiti otvorena srca, ne kritizerski (tradicionalisti će po običaju reći: previše novotarija, a progresisti: nije ispunio sva naša očekivanja),
- sačekati prijevod i upute naše Biskupske Konferencije.
- pripremiti vjernike na novi način ispovijedi, osobito putem kateheza, propovijedi i obavljanja pokorničkih bogoslužja,

Čini mi se da je najveći plod NO-a kanoniziranje pokorničkih bogoslužja. Ona imaju neprocjenjivu pastoralnu vrijednost. Gdje nisu do sada uvedena, po NO-u moraju biti ostvarena čim prije i treba ih celebrirati barem nekoliko puta na godinu, osobito u korizmi.

Međutim, ono što je najvažnije, nisu to ni novi obred ni novi oblici sakramenta pomirenja, već duh koji ga prožima i iz kojega je niknuo. Svaki naš pristup sakramentu pokore morao bi biti životni događaj, osobna obnova, iskreno obraćenje, prava metanoia.

Tek tako će novi obred steći svoje puno opravdanje.